

Den Apostolske Kirke

The bias of Christian history favours survivors - influential figures whose impact lasts to the end of their lives. Such giants who “endure to the end” are not only “saved” but also granted a place of honour in the historical record. Unfortunately, in this process, some very influential figures who did not “survive” are eclipsed and their seminal role is forgotten.

Sitatet er hentet fra en artikkel om forkynneren W.O. Hutchinson.¹ I pinsehistorisk sammenheng har denne uheldige tendens slik den er beskrevet i sitatet ovenfor, rammet ikke bare Hutchinson,² men endog grunnleggeren av amerikansk pinsebevegelse, C.F. Parham.³ Endog en forskerkapasitet som Walther J. Hollenweger, forfatter av mammutverket *Entusiastisches Christentum: die Pfingstbewegung in Geschichte und Gegenwart*,⁴ synes ikke å ha merket seg førstnevnte - dette til tross for at denne faktisk var initiativtaker til den første lokale pinsemenigheten, ja, endog det første pinsekonferansen i Storbritannia.

Denne artikkelen vil imidlertid beskjefte seg, ikke bare med glemte eller oversette *enkeltindivider*, men med et i norsk sammenheng nærmest oversett *trossam-*

¹ Malcolm R. Hathaway, “The role of William Oliver Hutchinson and the Apostolic Faith Church in the formation of British Pentecostal Churches,” *The Journal of the European Pentecostal Theological Association*, Vol XVI 1996 s. 40.

² Se eksempelvis Donald Gee, *The Pentecostal Movement* (London: Victory Press, 1941) og Ernest C.W. Boulton, *A Ministry of the Miraculous* (London: Elim Publishing Company, 1928), sistnevnte bok en historikk over det britiske pinsekonferansen Elim Pentecostal Church.

³ Nils Bloch-Hoell skriver i sin publiserte doktoravhandling *Pinsebevegelsen. En undersøkelse av pinsebevegelsens tilblivelse, utvikling og særpreg med særlig henblikk på bevegelsens utforming i Norge* (Oslo: Universitetsforlaget, 1956) s. 37: “Men det bekreftes på forskjellig vis at Parhams karakter neppe kan ha vært helt uklanderlig. Noe av et indisium ligger det i det at senere pinsekonferansen er så påfallende tause om ham.” Senere forskere har imidlertid vært mindre tause, se eksempelvis James Goff, *White unto Harvest: Charles F. Parham and the Missionary Origins of Pentecostalism* (Fayetteville, Arkansas: University of Arkansas Press, 1988).

⁴ Zürich: Zwingli Verlag, 1969.

funn - nemlig Den Apostolske Kirke. Pinesamfunnet har britisk opprinnelse, men har i en årrekke vært representert også her til lands.

Det som heretter følger, er en historisk redegjørelse for bakgrunnen for og den videre utvikling til The Apostolic Church i Storbritannia og Den Apostolske Kirke i henholdsvis Danmark og Norge. Som ramme for denne redegjørelsen gis det innledningsvis en kortfattet presentasjon av T.B. Barratt, grunnlegger av norsk pinsebevegelse og katalysator for europeisk pinsebevegelse som sådan.

Thomas Ball Barratt (1862-1940) - Europas "pinseapostel"

"Pinsebevegelsens apostel i Europa"⁵ er en tittel som har heftet ved britisk-fødte ex-metodistforkynner T.B. Barratt. Selv brakte han ikke bare den amerikanske pinsebevegelsen til Norge, men ble en nøkkelperson hva angår det å profilere den nye bevegelsen i Europa for øvrig. Med unntak av i Holland⁶ og Italia⁷ ble pinsebevegelsen i Vesteuropa introdusert enten via Barratt direkte eller via en eller flere av hans norske medarbeidere.

Også britisk pinsebevegelse står dermed på sett og vis i gjeld til Barratt, som for øvrig tidlig gjorde nordmann av seg i og med at foreldrene brøt opp fra Storbritannia da han var i 5-års alderen.⁸ I løpet av et flere måneders opphold i USA i 1906, i et mislykket forsøk på å få inn midler til Håkonsborg (et eget nybygg for den såkalte Christiania Bymisjon),⁹ ble Barratt introdusert for den gryende amerikanske pinsebevegelsen. Under et bønnemøte i New York City 15. novem-

⁵ Bloch-Hoell, *ibid.*, s. 267.

⁶ Cornelius van der Laan, *Sectarian Against His Will: Gerrit Roelof Polman and the Birth of Pentecostalism in the Netherlands* (Lanham, Maryland: The Scarecrow Press, Inc., 1991).

⁷ Walter J. Hollenweger, *The Pentecostals* (Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers, 1988) s. 251.

⁸ Thomas Ball Barratt, *Erindringer* (Oslo: Filadelfiaforlaget A/S, 1941) s. 18.

⁹ Allerede i 1891 hadde Barratt prøvd å etablere en "Sentral Misjon" i Christiania. Under metodistenes årskonferanse i Fredrikshald [Halden] i 1902, fikk imidlertid denne virksomheten navn "Christiania Bymisjon" idet Barratt ble utnevnt som by-missionær. Arbeidet ble "inndelt i syv avdelinger: 1) Evangelisk arbeid. 2) Sosialt arbeid. 3) Den litterære avdeling for å sprede god litteratur og opplyse folk ved foredrag osv. 4) Omfattende musikk, sang, underholdning osv. 5) Arbeidet blant de unge og barna, Epworth Liga, søndagsskole, gutte-brigade osv. 6) Korrespondanse. 7) Finanser." (Barratt, *Erindringer* s. 85.)

ber 1906 mottok han tungemålgaven. “Jeg er forvisset om at jeg talte 7-8 forskjellige språk,” påstod han i den forbindelse.¹⁰

8. desember samme år forlot Barratt USA, og vel tilbake i Norge ble den 44-årige briten umiddelbart katalysator for en egen norsk pinsebevegelse. I hans egen dagbok for 29. desember står det: “En stor utgytelse av Guds Ånd finner sted. Ti har nå tatt imot åndsåpen og det er fem av oss som synger i tunger, to har hatt syner og flere har profetert i Ånden.” Tilsvarende står det å lese for 7. januar 1907: “Over tyve har nå tatt imot pinsedåpen. Gud være prisert! Bladene er blitt oppmerksomme. Noen skriver imot, men andre er meget humane og bare anfører kjensgjerningene slik som de forekommer.”¹¹ Egil Strand skriver i Pinsebevegelsens offisielle historikk 50 år senere: “Avisene i hovedstaden var travelt opptatt med å spre rykter, som ble tatt opp av utenlandske aviser og ytterligere forsterket med all den fantasi nyhetshungrige journalister kunne mobilisere.”¹² Ryktene førte ikke bare pressefolk “fra alle kanter” til Christiania, også nysgjerrige troende fra inn- og utland søkte til Barratts møter for selv å se det hele på nært hold.

Pinsebevegelsen kommer til Storbritannia

I september 1907 kom pinsebevegelsen til Storbritannia med Barratt, som for øvrig var invitert av den anglikanske presten Alexander Alfred Boddy (1854-1930). Boddy hadde tidligere på året oppsøkt Barratts møter i Christiania for selv å bli “fylt av Ånden.”¹³ I forlengelse av Barratts møter hos Boddy i Monkwearmouth, Sunderland vitnet en rekke troende om å ha gjort sin personlige “pinseerfaring”, og i april året etter hevdet Boddy at om lag 500 britiske troende hadde mottatt glossolaligaven.

Boddy har blitt beskrevet som “the most prominent leader of the British Pentecostal Movement from its inception to the outbreak of the [first World] War.”¹⁴ Han var imidlertid av den formening at den gryende pinsebevegelsen var for “alt Guds folk” og kjempet derfor innbitt mot formaliseringen av egne pinsesamfunn. Det skulle bli allerede omtalte Hutchinson som startet det første britiske pins-

¹⁰ Barratt, *Erindringer* s. 123.

¹¹ Barratt, *Erindringer* s. 132-133.

¹² Egil Strand, *Fram til urkristendommen. Pinsevekkelsen gjennom 50 år*. Bind 1 (Oslo: Filadelfiaforlaget, 1956) s. 26.

¹³ Strand, *Fram til urkristendommen* s. 51.

¹⁴ Hathaway, *ibid* s. 41.

esamfunnet etter å ha mottatt tungemålgaven gjennom Boddys personlige forbønn i 1908.

William Oliver Hutchinson (1864-1928) og hans Apostolic Faith Church

1908 var også året Hutchinson etablerte Emmanuel Mission Hall i Bournemouth, den første lokale pinsemenigheten i Storbritannia. 3 år senere endret man navnet til Apostolic Faith Assembly - samme året ble det nok et navneskifte, denne gang Apostolic Faith Church.

Hutchinson skulle imidlertid snart bli for kontroversiell vis-à-vis kretsen rundt Boddy. I løpet av januar 1908 - ble det hevdet - hadde en av Hutchinsons trosfeller, John Reid, i løpet av et møte i Westport Hall, Kilsyth (i nærheten av Glasgow, Skottland) løftet den ene hånden i været mens han flere ganger ropte "blood, blood, blood." Det ble i ettertid hevdet at Guds håndpåtakelige nærvær umiddelbart senket seg over forsamlingen og 13 unge mennesker mottok "ånds-dåpen." Det tok ikke lang tid før "påkallelse av blodet" fikk en forholdsvis sentral posisjon innenfor Hutchinsons teologi, idet denne praksis ble ansett som et effektivt våpen mot fiender av både demonisk og menneskelig opprinnelse.

Hutchinson ble stadig mer isolert i forhold til pinsevenner utenfor hans egen krets. Hans forståelse av glossolaligaven forsterket denne tendens ytterligere. Hutchinson var av den formening at tungetale, tyding og profetisk tale hadde den funksjon å formidle ny innsikt. Det ikke å anerkjenne Guds uttalte ord gjennom åndsgavene ble etter hvert ansett som en alvorligere synd enn å fravike fra det skrevne Guds ord i og med at førstnevnte var talt direkte inn i et enkeltindi-vids eller inn i en menighets nåtidssituasjon.

Gjennom Guds uttalte ord fikk man snart lys over en apostolsk menighetsstruktur og tok umiddelbart et oppgjør med sin opprinnelig kongregasjonalistiske styringsmodell. På et møte i Swansea, Wales ble Hutchinson i 1912 anerkjent som apostel. Denne anerkjennelse ble formalisert av flere menigheter som identifiserte seg opp mot Hutchinson, og nettverket mellom de ulike lokalmenigheter fikk nå et sterkere kirkesamfunnspreget. Allerede i 1911 hadde Hutchinson besøkt en rekke walisiske menigheter og i kraft av bønn/håndspåleggelse fastsatt hvem som skulle være ledere i disse. Daniel Powell Williams (1882-1947) ble i den forbindelse utpekt som offisiell leder for "the Welch section of the Apostolic

Faith Church.”¹⁵ I løpet av en pinsekonferanse i London i 1914 ordinerte endog Hutchinson Williams som apostel for Wales og Andrew Murdoch for Skottland.¹⁶ Andre ble ordinert til profeter, lærere eller evangelister.

Siden Guds uttalte ord etter hvert fikk endog høyere status enn det skrevne Guds Ord, ble det snart hevdet at alle åndsgaver måtte komme gjennom en apostel og at autentiske åndsytringer ikke forekom utenfor The Apostolic Faith Churchs rekke. Dermed var Hutchinson fri til å viderefremme nye “innsikter” uten at disse måtte overprøves. Disse berørte både den såkalte angloisraelismen, “partial rapture” teorien og spekulative tolkninger vedrørende Åpenbaringsbokens 12. kapitels referanse til “kvinnen” og “guttebarnet.” I 1926 kom det imidlertid til et brudd mellom Hutchinson og hans mest ansette medarbeidere. Utbrytergruppen startet den konkurrerende United Apostolic Faith Church, og Hutchinsons opprinnelige trossamfunn har siden skrumpet ytterligere inn. I 1932 hadde man 10 menigheter i England, 3 i Skottland og 3 i Wales.¹⁷

The Apostolic Church (in Wales)

“Why should it be thought that the rising Pentecostal-Apostolic movement would be exempt from national sentiment?” spør James Worsfold i *The Origins of the Apostolic Church in Great Britain*.¹⁸ Selv om menighetene i henholdsvis Eng-

¹⁵ James E. Worsfold, *The Origins of the Apostolic Church in Great Britain with a breviate of its Early Missionary Endeavours* (Wellington, New Zealand: Julian Literature Trust, 1991) s. 61.

¹⁶ Begge “apostlene” var forstandere i hver sin lokale menighet, men ingen av de to menighetene anerkjente deres nyervervede “åndsutrustning” og avsatte dem følgelig. Hutchinson hadde stiftet bekjentskap med Jones allerede i 1910, og ordinerte ham så å si på stående fot samtidig som han lot det skinne gjennom at Jones lederkandidatur i sin lokale menighet Yr Eglwys Efengylaidd (Evangelistic Church) i Penygroes, Wales var nærmest selvfølgelig. Idet menigheten som sådan ikke var like overbevist da man foretrakk et lederskap bestående av flere eldstebrodrere i stedet for en sterk mann på toppen, anså Hutchinson det som viselig “not to press the matter but to leave it to the Lord to fulfil the prophetic word in His own time and way.” (Worsfold, *ibid.* s. 22.) I “Herrens tid” og på “Herrens måte” ble ikke bare Williams samme år innsatt på grunn av et angivelig profetord som gikk på at “the one ordained was to take charge,” men mistet 2-3 år senere kontrollen over menigheten idet han sammen med den fraksjonen som støttet hans legitime førerrolle fant seg utestengt fra lokalet.

¹⁷ Worsfold, *ibid.* s. 163.

¹⁸ Worsfold, *ibid.* s. 111.

land, Skottland og Wales regelmessig sendte inn sine rapporter på lik linje, anså Hutchinson seg selv som den mest betydelige lederskikkelsen på samme måte som hans engelske menighet i Bournemouth var å anse som modermenighet for de øvrige innen menighetsnettverket.

I løpet av 1915 ble man seg bevisst visse spenninger mellom Williams og Hutchinson, og i januar 1916 kom det til et formelt brudd mellom de walisiske menighetene og Hutchinson. Sannsynligvis kan skismaet først og fremst årsaksforklares som misnøye med Hutchinsons autoritære lederstil hvor stadig mer beslutningsmyndighet ble sentralisert i England. Flere måneder i forkant av skismaet hadde han sendt ut et skriv til menighetene med pålegg om at disse skulle gi tienden til hovedkvarteret i Bournemouth. De walisiske menighetene - med unntak av i Swansea - etablerte seg nå som The Apostolic Church in Wales med hovedkvarteret i Penygroes. (70 år senere skulle hovedkvarteret ironisk nok flyttes nettopp til Swansea.) Lite og ingenting skilte imidlertid det walisiske trossamfunnet fra Hutchinsons menighetsnettverk rent teologisk. Som Hutchinson, hevdet man at den nytestamentlige menighet ikke var tuftet på demokratiske idealer da Kristus selv som menighetens "Hode" ønsket å utøve myndighet gjennom apostel- og profetembedet. For hvordan skulle ellers Jesu yppersteprestlige bønn om Guds barns enhet kunne oppfylles, idet intensjonen med embedsgavene i Ef. 4:11 (som apostel, profet, evangelist, hyrde og lærer) nettopp var at legfolket skulle "nå fram til enhet i tro på Guds sønn" (jfr. v. 13) ?¹⁹

Selv om det nyetablerte trossamfunnet til å begynne med viet så å si all sin oppmerksomhet mot Wales, ble engelskmannen Robert Jardine i februar 1916 "salvet" til apostel over England - dette til tross for at de walisiske lederne knapt hadde noe personlig kjennskap til ham. Imidlertid hadde Jardine fått nok før ett år

¹⁹ Jeg kan ikke se at det ble presentert objektive kriterier legfolket (og forkynnerne med) kunne bruke for å fastslå hvorvidt konkrete forkynnere var i besittelse av apostel- eller profetutrustningen. I stedet ble det bare fastslått at enkelte hadde nevnte åndstrustning, og at man derfor måtte bøye seg for denne om man skulle få "være med på" Guds restaurasjonsprogram for menigheten.

var omme og brøt forbindelsen med trossamfunnet.²⁰ Samme år ble det dog knyttet kontakt mellom en uavhengig pinseforsamling i Birmingham og waliserne. To år senere ble det også fusjon mellom en lokalmenighet i Glasgow, Skottland - the Burning Bush Pentecostal congregation - og The Apostolic Church in Wales. I 1920 besøkte Williams endog Nord Irland hvor "thirty-five conversions took place, many received the Pentecostal baptism, and eighty-seven people took the right hand of fellowship with the leadership," med det resultat at menigheten nå var "affiliated to the Apostolic Church in Wales."²¹

De walisiske menighetene hadde på få år vokst i antall i tillegg til at man altså hadde knutepunkter i England (Bradford, Birmingham og Hereford), Skottland (Glasgow) og Nord Irland (Belfast). Menighetene utenfor Wales var "in cooperation and fellowship" med The Apostolic Church in Wales, men hadde foreløpig ikke antatt noen skriftlig trosbekjennelse vedrørende deres tilslutning til undervisningen om en teo-/kristokratisk ledelsesmodell. Dette skjedde imidlertid i 1922 under en påskekonferanse i Bradford (England). I tillegg til navneendringen fra The Apostolic Church in Wales til The Apostolic Church, ble det besluttet at Glasgow skulle være bevegelsens "financial centre," Bradford dens "missionary centre" og Wales dens "governmental centre."²²

Kort tid deretter ble de første "misjonærer" for en "kristokratisk" menighetsordning utsendt fra Storbritannia - USA fikk sitt første besøk i 1923 mens første kontakt med Canada ble etablert i 1927. Virksomhet ble også tatt opp bl.a. i Argentina, Australia, New Zealand, Kina, Japan, India, Sør Afrika og Nigeria, i tillegg til europeiske land som Estland, Latvia, Russland, Frankrike, Italia, Danmark og Norge. I denne artikkelen er det de to siste landene som interesser.

²⁰ I 1923 ble Jardin endog ordinert innen den anglikanske kirke. Også innen dette trossamfunnet skulle han imidlertid bli kontroversiell da han i 1937 trosset biskopenes forbud og i Chateau de Cande, Frankrike viet ex- kong Edward som hadde abdisert tronen til fordel for den for annen gang fraskilte amerikanerinnen Mrs. Wallis Simpson. Jardin flyttet for øvrig raskt til USA hvor han tok pastoransvar i en liten menighet i Los Angeles. (Jardin titulerte seg selv "bishop.") Idet visumet gikk ut, ble han sammen med sin kone ført tilbake til hjemlandet. I 1949 ble endelig Jardin tilbudt stillingen som "biskop" i en utbryterfraksjon av den anglikanske kirke i Sør Afrika, South African Episcopal Church. Jardin takket ja til stillingen, men døde i mars 1950 før han hadde forlatt England. (Worsfold, *ibid.* s. 179-181)

²¹ Worsfold, *ibid.* s. 203.

²² Worsfold, *ibid.* s. 214.

Den Apostolske Kirke i Danmark

I 1996 utkom Elith Olesens publiserte doktoravhandling *De frigjorte og trællefølket*, et mammutverk på om lag 600 sider (eksklusiv noter og litteraturliste) som analyserte den amerikansk-britiske hellighetsbevegelsens influering av dansk kristenliv på 1800-tallet.²³ Ifølge Olesen fikk hellighetsbevegelsen sitt første nedslagsfelt i Danmark i og gjennom den Evangeliske Allianses 8. verdenskonferanse, som for øvrig ble avholdt i København i 1884. Her deltok bl.a. grev Adam Moltke og grevinne Magda Moltke, sistnevnte en energisk oversetter av tysk Heiligungs-litteratur til dansk. Utenlandske hellighetsforkjempere på konferansen inkluderte for øvrig både franskmannen Theodore Monod, den britiske “verdens-evangelisten” Lord Radstock og svensk-amerikaneren Fredrik Franson. I kjølvannet av verdenskonferansen ble man vitne til en nærmest litterær invasjon av hellighetsskrifter av (og til dels om) Moody, Finney, Meyer, Christlieb, Monod, Stockmayer, Penn-Lewis og Hannah Whitall Smith - for å nevne noen. Flere blant prestanden var positivt innstilt til hellighetsbevegelsen, deriblant Henry Ussing, N.P. Madsen, Hans Peter Møllerup, C. Skovgaard-Petersen og H.J. Mygind.

Pinsebevegelsen har sine røtter i hellighetsbevegelsen, og naturlig nok trakk også dansk pinsebevegelse (bl.a. i rekrutteringsøyemed) veksler på den hellighetstradisjon som allerede var virksom. Den Apostolske Kirke i Danmark fikk sine første ledere i ekteparet Sigurd og Anna (Larssen) Bjørner. Anna var nyomvendt skuespiller ved Dagmar-teatret i København og møtte den gryende danske pinsebevegelsen i 1908 ved et gudstjenestebesøk hvor Barratt forkynte. Hun ble deretter invitert til middag med Barratt hos prostinne Johanne Møllerup (H.P. Møllerups stemor) som var hans vertinne under Københavnoppholdet. Allerede i løpet av dette hennes første møte med engelskmannen, bad han for henne om at hun skulle få sin personlige pinseerfaring, inklusiv en frimodighetsutrustning til å være vitne for kolleger ved teatret. Kontakten med Barratt vedvarte, og i 1910 mottok hun brev fra ham der han, under opplevelsen av å være tilskyndet av Guds Ånd, bad henne “lægge mit Liv ved Teatret paa Offeralteret [idet] Han havde Brug for mig i en højere Tjeneste og skulde velsigne mig rigt, om jeg adlød Kaldet,”²⁴ som hun senere gjenfortalte innholdet.

Anna giftet seg i 1912 med KFUM-sekretær Sigurd Bjørner. Det ble disse to som, for å sitere Grove, “i flere Aar overfor Offentligheden kom til at staa som de

²³ Frederiksberg: Forlaget ANIS, 1996.

²⁴ Anna Larssen Bjørner, *Teater og tempel. Livserindringer* (København: H. Hirschsprungs Forlag, 1935) s. 104-105.

førende for Pinsevækkelsen i vort Land [Danmark].”²⁵ Ekteparet startet dog først opp med felleskristne husmøter (alliansemøter) før de sommertids gav seg i vei som omreisende teltevangeliister. Da de imidlertid under de svenske pinsevennes sommerstevne i 1919 lot seg døpe med troende dåp (av den norske predikanten Anton Taranger),²⁶ møtte de motstand fra flere av sine tidligere alliansevenner. Nye dører åpnet seg nå i stedet, blant annet gjennom Jens Folkertsen (som for øvrig etablerte pinsemenighet på Bornholm i januar 1920). Under en teltkampanje med ekteparet Bjørner i Hellerup (utenfor København) like før, tilkjennegav mange en kristen omvendelse – og det endte med at ekteparet bad om assistanse fra nettopp Folkertsen. I september 1919 sluttet de nyomvendte i Hellerup seg sammen som menighet og tok navnet Evangelieforsamlingen med Bjørner som forstander. Ukjent for flere er det, kanskje, at både Folkertsen og ekteparet Bjørner på denne tid bifalt universalismen, dvs. læren om alles endelige frelse. Under et pinsesstevne hvor både Barratt og den svenske pinselederen Lewi Pethrus deltok, ble den heterodokse læren konfrontert og et overveiende flertall (heri inklusiv ekteparet Bjørner) bøyde seg for Barratt og Pethrus forståelse av “frelse eller fortapelse.” Et fåtall brøt imidlertid med menigheten. Fire år senere talte man likefullt om lag 1200 medlemmer.²⁷

Hvordan kontakten mellom ekteparet Bjørner og The Apostolic Church i Wales kom istand, vites ikke. Anna Larssen skriver imidlertid at prostinne Mollerup allerede i 1912 hadde uttrykt bekymring over fraværet av lederskap innen den gryende danske pinsebevelsen og at Sigurd Bjørner allerede da hadde følt inni seg at han var mannen Gud ønsket å bruke i den sammenheng. I 1920 kom så et profetbudskap til dem om at Bjørner var kalt til apostelgjerning i Danmark. To år senere deltok Kristine Møller fra Evangelieforsamlingen ved The Apostolic Churchs sommerstevne i Penygroes, Wales,²⁸ og året etter (i 1923) var ekteparet Bjørner selv på plass. Her ble angivelig Guds apostelkall igjen formidlet gjennom profetord av Daniel Williams bror William Jones Williams.

²⁵ Axel Grove, *Pinsevækkelsen i Danmark. Et alvorsord i en alvorsstund* (København: Hebrons Forlag, 1931) s. 6. En svært kortfattet historikk over dansk pinsebevegelses tilblivelse og tidlige utvikling finnes i Gunnar Westin, *Den kristna friförsamlingen i Norden. Frikyrklighetens uppkomst og utveckling* (Stockholm: Westerbergs Boktryckeri och Förlags AB, 1956) s. 327-331.

²⁶ Anna Larssen Bjørner, *Hørt, tenkt og talt* (København: Facula, 1954) s. 19.

²⁷ Håkon Hanssen, *Anna Larssen Bjørner. Skuespillerinnen som valgte Kristus* (Oslo: Filadelfiaforlaget A/S, 1950) s. 76, 129-130.

²⁸ Worsfold, *ibid.* s. 233.

Bare et halvt år senere kom fem av “brødrene”²⁹ fra Storbritannia, med Daniel Williams i spissen, til Danmark for å “klargøre for Menigheten [Evangelieforsamlingen] og de ledende Brødre den apostolske Aabenbaring, som de selv havde modtaget.”³⁰ Onsdag 6. februar 1924 bekreftet 700 møtedeltakere “deres tro på ‘Den apostolske åbenbarelse’ og vedtog at tilslutte sig Den Apostolske Kirke.”³¹ Parallelt med Evangelieforsamlingens tilslutning til de walisiske forkynnernes bibelutlegging, valgte også Folkertens forsamling på Bornholm fra samme dato å tilkjenne overgang til Den Apostolske Kirke. Det samme gjorde pinsemenighetene i Kolding, Roskilde, Helsingør, Hillerød, Horsens og Løkken-Hjørring. Andre pinsemenigheter valgte imidlertid å holde seg utenfor apostelfelleskapet.

En håndfull utsendinger fra svensk pinsebevegelse hadde vært tilstede under waliserens besøk i Evangelieforsamlingen, og deres referat i tidsskriftet *Evangelii Härold* reflekterer en viss uro over utviklingen i nabolandet. “Vi kommo dit med det fasta beslutet att erkänna det, som var av Gud, och förkasta det övriga,”³² skrev artikkelforfatteren. Om Guds Ånd søkte en gjenopprettelse, ikke bare av åndsgavene i 1. Kor. 12 men også av embedsgavene i Ef. 4:11, stilte man seg like fullt skeptisk til “utländsk kraft.”³³ Senere artikler i *Evangelii Härold* skulle vise seg langt mer negativt innstilt, idet Den Apostolske Kirke fra tradisjonelt dansk pinsehold ble karakterisert som “villolära” og anklaget for å fiske i opprørt vann ved at man startet konkurrerende virksomhet “just på de platser, där det förut finnes fria församlingar [dvs. selvstendig pinsemenighet],” ja, endog ved å prøve å lokke medlemmene over til deres egen virksomhet.³⁴ En svensk pinseleder hevdet dessuten at danske pinsetroende hadde “en svår kamp mot ondskans ande-

²⁹ Disse var Daniel og W. Jones Williams, Herbert Cousen, W.T. Evans og T. Davies. (Kurt Mortensen, Jens Peter Larsen og Leif Mortensen, red.: *Apostolsk Kirke i Danmark 1924-1974* (Apostolsk Kirke i Danmark, u.å.) s. 22.

³⁰ Bjørner, Teater og tempel s. 160.

³¹ Mortensen, Larsen og Mortensen, *ibid.* s. 23.

³² Johannes Hydéhn, “Reflektioner under och efter ‘den apostoliska kyrkans’ konferens i Köbenhavn,” *Evangelii Härold* nr. 12 Årg. 9 (20. mars 1924) s. 135.

³³ Hydéhn, *ibid.* s. 136.

³⁴ Hugo Wuerster, “Den ‘apostoliska kyrkan’ i Danmark,” *Evangelii Härold* nr. 16 årg. 12 (21. april 1927) s. 200.

makter,” bl.a. på grunn av skismaet vis-à-vis Den Apostolske Kirke.³⁵ Også Barratt advarte i de svenske pinsevennes tidsskrift mot det illegitime apostelveldet og gav dette skylden for at dansk pinsebevegelse ikke hadde hatt samme numeriske fremgang som pinsebevegelsen i hhv. Sverige og Norge. I forbindelse med at “apostel” Daniel Williams hadde utpekt fire ytterligere apostler over Danmark (i tillegg til Bjørner), tordnet Barratt: “Men i Nya Testamentet finnes icke någon apostolisk förordning eller någon antydning för övrigt om en dylik uppdelning av arbetet mellan apostlerna i ett enskilt land eller olika länder. Och allra minst finna vi, att något sådant skedde genom något profetiskt uttalande.”³⁶ Barratts hovedansvarliggende var at Den Apostolske Kirkes menighetssyn var på kollisjonskurs med den nytestamentlig-kongregasjonalistiske (og demokratiske) styringsmodell med autonome lokalmenigheter, styrt verken av apostel eller biskop. Den Apostolske Kirke sammenlignes endog med et pavedømme i miniatyr: “Det uppstår [derigjennom] en andlig fasciströrelse på det sättet, och vad blir följden? Församlingarnas fria liv undertryckes och trälbindes.”³⁷ Tilsvarende skriver Barratt i *Korsets Seier*: “I stedet for å være frie menigheter, der selv avgjør sine egne anliggender, kommer de under et diktatur, og dette blir ikke stående med eller utgår fra den danske hovedapostel [Bjørner] alene, men denne igjen står i et avhengighetsforhold til ‘apostelembedet’ i Wales.”³⁸

Hvorvidt Barratts to artikler i henholdsvis *Evangelii Härold* og *Korsets Seier* var medvirkende årsak, skal her være usagt, men det er et faktum at en rekke medlemmer i Den Apostolske Kirke samme år (1931) søkte tilbake til pinsebevegelsen. Fem år senere vendte også ekteparet Bjørner tilbake til pinsebevegelsen fordi den teokratiske styringsmodellen i Den Apostolske Kirke ble for autoritært gjennomført på lokalplan. “Historien har vist,” skriver redaktørene for Den Apostolske Kirkes årbok, “at Sigurd Bjørners linie, i dag ville have vundet langt mere gehør iblandt os, idet det skal erkendes, at vi faktisk i tiden, der er gået, mere og mere har nærmet os hans synspunkt, og netop i de igangværende strukturdrøftelser i vor kirkes ledelse, arbejder med tanker, som meget stærkt nærmer sig den midtpunktsøgende stilling [mellom “teokratisk” overstyring og pinsebevegelsens angivelige anarkimodell], som Sigurd Bjørner gjorde sig til

³⁵ Rikard Fris, “Ett besök i Danmark,” *Evangelii Härold* nr. 20 årg. 12 (19. mai 1927) s. 251.

³⁶ T.B. Barratt, “Om ‘den apostoliska kyrkan’ i Danmark,” *Evangelii Härold* nr. 40 årg. 16 (1. okt. 1931) s. 674.

³⁷ Barratt, “Om ‘den apostoliska kyrkan’ i Danmark,” s. 674.

³⁸ T.B. Barratt, “Danmark,” *Korsets Seier* nr. 39 årg. 28 (26. sept. 1931) s. 2.

talsmand for.”³⁹ Sammen med en kjerne i menigheten brøt Bjørner med Den Apostolske Kirke og etablerte en ny Københavnmenighet under navnet Evangelieforsamlingen. Bjørners tidligere menighet, Evangeliehuset, ble nå i stedet pastorbetjent av W.H. Lewis fra Storbritannia.

Hovedkvarteret for Den Apostolske Kirke i Danmark er etter hvert lagt til Kolding hvor man også har egen “højskole” (predikantskole). I praksis har man imidlertid blitt stadig mer desentraliserte, og det er i dag lite og ingenting som skiller vis-à-vis tradisjonell pinsebevegelse. De siste 20 år har ingen blitt kalt til aposteltjeneste i Danmark, idet den yngre generasjon har hatt mindre sans for trossamfunnets særegne styringsmodell. Man har i stedet orientert seg henimot både tradisjonell pinsebevegelse og den karismatiske fornyelsen. Symptomatisk for dette forhold er trossamfunnets bokforlag, Pionérforlaget, som selger karismatisk litteratur produsert av forfattere både innenfor og utenfor egne rekker. Også bokhandelen Kristent Bogcenter i Herning er kjent og benyttet av danske karismatikertroende uten tilknytning til trossamfunnet som sådan. Mens danske pinsevenner teller om lag 5000 troende, har man i underkant av 3000 medlemmer og om lag 40 lokalmenigheter innen Den Apostolske Kirke. Flere av menighetene har opplevd interne brytninger på grunn av både “Torontofenomener” og interaksjon med trosbevegelsen/Livets Ord.

Norske forhold

I perioden 1947-53 synes Den Apostolske Kirke i Danmark på en særskilt måte å ha vært opptatt av å få et brohode inn i Norge. Ikke for det, allerede under Den Apostolske Kirkes landsstevne i 1942 ble det “profetert” at danske Nathanael Folkersen skulle flytte til Norge. Først i november 1946 skjedde imidlertid dette, og Folkersen tok opp møtevirksomhet i Oslo, til tider assistert av danske og britiske forkynnere som Svend Åge Facius, M. Bjerre, Børge Christensen, T.W. Lewis, Thomas Rees og W.H. Lewis. Det heter videre at “Utallige Samtaler er desuden ført med Kristne, som ønskede nøjere Besked [vedr. Den Apostolske Kirkes lære og anliggende], dette med det resultat “at en Flok af gode Brødre og Søstre i Oslo er gaaet ind for Aabenbarelsen og er villige til som en apostolsk Kirke i Norge at bringe den videre ud over Landet.”⁴⁰

³⁹ Mortensen, Larsen og Mortensen, *ibid.* s. 36.

⁴⁰ Arthur Ugland, “Den apostolske Kirkes Mission i Norge,” *Evangeliebladet* mai 1947 s. 13.

“Det er nu godt to år siden, vi begyndte den apostoliske ‘invasjon’ i vort broderland Norge,”⁴¹ kunne man så lese i *Evangeliebladet*, det offisielle organ for Den Apostolske Kirke i Danmark, i 1949. I en forarget respons fra Martin Ski siterer han fra ovennevnte artikkel i *Korsets Seier*: “Innenfor den norske pinsebevegelsen er menighetene mange steder stivnet i former, og mange har innsett det uholdbare i at Guds menighet ledes ved demokratiske metoder som man har hentet fra verdslige foreninger...Gud sendte oss det herlige budskap om Åndens dâp fra Norge [gjennom Barratt]. Måtte vi også nå ved hans nåde få lov å avbetale noe av vår kjârlighetsgjeld ved å bringe sannheten om den gudsstyrte menighet til Norge fra Danmark.”⁴²

Folkersen hadde av sine danske trosfeller blitt anerkjent som apostel, men måtte likefullt etter 11/2 år, i forbindelse med Den Apostolske Kirkes landsstevne i Kolding i 1948, gi stafettpippen videre til Facius som i sin tur “med glæde...kunne si ja til Herrens kald til mig om at tage apostelansvaret for Norge.”⁴³ Facius hadde selv vært med Folkersen da denne 3. november 1946 tok initiativ til trossamfunnets første møtekampanje i Teatersalen i Oslo. På landsstevnet i Kolding i 1948 var 27 nordmenn tilstede, deriblant byggmester Arthur Ugland, Magnus Wendt⁴⁴ (pinseforstander i Filadelfia, Solbergmoen [utenfor Drammen]) og Leif Rødningby (evangelist i pinsebevegelsen siden 1939), samt troende for øvrig fra Oslo, Solbergmoen og fra pinsemenigheten Betesda i Slemmestad.

I motsetning til Folkersen flyttet ikke Facius til Norge, men foretok i stedet hyp-pige apostelbesøk. Ugland ble derfor raskt utnevnt til forstander for den nystartede Oslomenigheten som etter hvert fikk lokaliteter i Møllergata 38. 5. november samme år (1948) ble Cato Hammer og Josef Halvorsen innsatt som eldstebrødre. Samme kveld ble det besluttet fortsatt pionervirksomhet i Norge, og Ugland og Rødningby ble utpekt til å pionere Sørlandet mens Wendt, til tross for å ha vært pinseforstander på Solbergmoen et par år, “i sin hyrdetjeneste [skulle] knyttes til

⁴¹ Svend Åge Facius, “Fra nordfronten. Glimt fra Herrens værk i Norge,” *Evangeliebladet*, jan. 1949 s. 11.

⁴² Martin Ski, “Gudsstyre eller folkestyre,” *Korsets Seier* nr. 14 årg. 47 (20. mai 1949) s. 211.

⁴³ Facius, “Fra nordfronten” s. 11.

⁴⁴ For nærmere opplysninger om Wendt, se “Våre vitner,” *Korsets Seier* nr. 35 årg. 44 (31. aug. 1946) s. 557.

menigheten i Oslo.”⁴⁵ Pinsemenigheten på Solbergelva hadde eksistert siden 1926,⁴⁶ og det sees ikke bort fra at Wendt gjennom sin nyutnevning i Oslo kan ha sagt opp pastorstillingen på Solbergmoen. Alternativt kan Wendt ha innehatt en dobbelfunksjon som forstander i begge menighetene i og med at “vore venner fra Solbergelva og fra Slemmestad, Drammen, gæstede os ... [under Oslo-menighetens] årsfest søndag 30. januar [1949].”⁴⁷

Ved påsketider—heter det så—skal “vennerne på Solbergmoen,” etter om lag ett års kontakt og samarbeid, ha tatt beslutningen å tilslutte seg Den Apostolske Kirke. Under samme påskestevne ble Ugland som den første nordmann utnevnt til apostelembetet.⁴⁸ Ifølge et profetisk budskap ble det videre fastslått at Gud “havde flere [norske] apostle under dannelse, og at vi skulle bede om, at han også måtte oprejse hellige profeter i Norge.”⁴⁹ Den nyetablerte Apostolske Kirke på Solbergmoen, som for øvrig tok navnet “Elim,” hevdet for øvrig å inneha om lag 20 medlemmer, og man fortiet i så måte det faktum at det var utbryterne av den opprinnelige pinsemenigheten på stedet som ble “ønsket velkommen i det apostoliske fellesskab”,⁵⁰ idet den opprinnelige pinsemenigheten, som i 1936 talte 52

⁴⁵ Facius, “Fra nordfronten” s. 12.

⁴⁶ Martin Ski, *Fram til urkristendommen. Pinsevekkelsen gjennom 50 år*. Bind 3 (Oslo: Filadelfiaforlaget, 1959) s. 118.

⁴⁷ Josef Halvorsen, “Den Apostolske Kirkes årsfest i Oslo,” *Evangeliebladet* mars 1949 s. 15.

⁴⁸ I forbindelse med Uglands apostelutnevning skrev Osvald Orlien ganske så ironisk i *Korsets Seier* nr. 19 årg. 47 (10. juli 1949) s. 291 under tittelen “Den første apostel i den norske kirke”: “Det er sørgelig at en snill og god bror som br. A. Ugland skulle komme ut for dette, og til og med av disse menesker [sic] bli ordinert til apostel. Han er sikkert en oppriktig kristen og en flink mann i sitt jordiske yrke som byggmester, men noen apostel er han ikke.” Etter sitt ene år som forstander for Oslomenigheten gled Ugland sakte, men sikkert bort fra menigheten. Det kan åpenbart stilles spørsmål både ved hans egen manglende selvforståelse (idet han utvilsomt anerkjente de danske lederens utnevning av seg selv til apostelembetet) og ved de danske “apostlers” evne til å gjenkjenne hvorvidt andre var i besittelse av samme åndsutrustning som de selv mente seg å besitte. (Margrethe Rødningsby, telefonsamtale 18. okt. 2000.)

⁴⁹ Svend Åge Facius, “Påskestævnet i Norge,” *Evangeliebladet* juni 1949 s. 14.

⁵⁰ Orlien, “Den første apostel i den norske kirke,” s. 291.

medlemmer, fremdeles hadde 29 medlemmer åtte år etter det interne skismaet.⁵¹ At denne menigheten etter hvert har lagt inn årene og medlemmene har valgt å søke til pinsemenighetene i hhv. Drammen eller Mjøndalen, er en helt annen sak.

Optimismen blant “de apostolske” må tydeligvis ha vært stor, kanskje i forlengelse av et sommerstevne i Kristiansand i 1949 som hadde født fram “en liten venneflok dernede, som ønsker at stå sammen med os i vor kirke, fordi de har erkendt, at ‘læren er af Gud.’”⁵² (Det ble likevel aldri etablert noen Apostolsk Kirke i byen.) I desember samme år ble også Rødningsby utnevnt til apostel og Cato Hammer til profet. Fremdeles synes imidlertid Facius fra Danmark å ha hatt et særkilt apostelansvar for Norge. Etter at han p.g.a. visse moralske forseelser måtte avvikle apostelrollen, fikk dog de norske “embedsinnehaverne” større influeringsmuligheter. Parallelt med apostel- og profetutnevnelser referert til ovenfor ble Wendt avløst av Rødningsby som forstander i Oslomenigheten. Idet Ragnvald Eriksen, bosatt i Slemmestad, samtidig ble innsatt som eldste i Oslo-menigheten⁵³ og vi heretter ikke hører mer fra “vennene” i Slemmestad, synes det som om forsøket på å etablere en Apostolsk Kirke der (via en potensiell utbrytergruppe fra pinsemenigheten Betesda) allerede ble oppgitt i 1949/50. I stedet ble det dannet menighet i Larvik.⁵⁴

Etter at Rødningsby tok pastoransvar i Oslomenigheten, stod man lenge uten fast forstander på Solbergmoen. Tilsvarende skjedde i Oslo, idet Rødningsby i 1962 ble beordret til Danmark hvor han betjente to Apostolske Kirker i hhv. Hjørring og Helsingør i til sammen 18 år. Kontinuiteten i begge de norske menighetene, samt i Den Apostolske Kirke i Larvik, ble derfor primært ivaretatt av lokale eldstebrodre. I 1967 flyttet imidlertid shetlanderer Magnus Fraser Doull til Norge og tok forstanderansvar på Solbergmoen samtidig med at han fra tid til annen besøkte menighetene i Oslo og Larvik. Begge menighetene var imidlertid små og ble lagt ned på slutten av 70-tallet. Doull ble i Norge i ti år, deretter overtok sønnen John i nesten to år før også menigheten på Solbergmoen la ned virksomheten. I 1980 vendte Leif og Margrethe Rødningsby tilbake fra Danmark og startet i den forbindelse opp ny virksomhet på samme sted. Menigheten heter frem-

⁵¹ Martin Ski, *Fram til urkristendommen. Pinsevekkelsen gjennom 50 år*. Bind 3 s. 118; Martin Ski, *Fram til urkristendommen. Pinsevekkelsen gjennom 50 år*. Bind 2 (Oslo: Filadelfiaforlaget, 1957) s. 140.

⁵² Svend Åge Facius, “Arbejdet i Norge,” *Evangeliebladet* feb. 1950 s. 10.

⁵³ Facius, “Arbejdet i Norge,” s. 11.

⁵⁴ Margrethe Rødningsby, telefonsamtale, 1. feb. 1999.

deles “Elim,” men har ikke organisatorisk tilknytning til Den Apostolske Kirke selv om noen av dagens menighetsmedlemmer har bakgrunn fra den opprinnelige menigheten. Leif Rødningby døde for øvrig i 1999, men virksomheten fortsetter fremdeles - om enn man i dag samler mindre enn 20 troende til møte.⁵⁵

⁵⁵ John B. Doull, telefonsamtale 18. okt. 2000; Reidar Rødningby, telefonsamtale 18. okt. 2000; Margrethe Rødningby, telefonsamtale 18. okt. 2000.